

KOMENTARI OT-OPTIMA TELEKOM d.d.
(dalje u tekstu: Optima ili OT)

za javnu raspravu
Analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu
javnu komunikacijsku mrežu koje se pruža na fiksnoj lokaciji

Ovim putem OT-Optima Telekom d.d. (dalje tekstu: Optima ili OT) sukladno čl. 22 Zakona o elektroničkim komunikacijama, dostavlja svoje komentare na objavljeni prijedlog Odluke Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije (dalje u tekstu: HAKOM) kojom se određuju operatori sa značajnom tržišnom snagom na tržištu završavanja (terminacije) poziva u vlastitu mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji te im se određuju regulatorne obveze, kao i na pripadajući dokument Analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji.

Objavljenim prijedlogom Odluke HAKOM-a Optima je određena operatorom sa značajnom tržišnom snagom na tržištu završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji (dalje u tekstu: analiza tržišta) te su joj određene slijedeće regulatorne obveze: obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, obveza nediskriminacije, obveza transparentnosti uz obvezu objave minimalne ponude uvjeta međupovezivanja te obveza nadzora cijena.

Komentari Optime usmjereni su prvenstveno na slijedeće:

- A) Ukidanje regulatorne obveze nadzora cijena određene Optimi na predmetnom tržištu**
- B) Hitna primjena troškovno orijentiranih cijena završavanja (terminacije) poziva u javnu komunikacijsku mrežu operatora Hrvatski Telekom d.d. (dalje u tekstu: HT) koja se pruža na fiksnoj lokaciji, kao i u mreže pokretnih operatora koji imaju nametnutu regulatornu obvezu nadzora cijena**
- C) Uskraćivanje za Optimu već ostvarenog međupovezivanja sa HT-om na lokalnoj razini i nametanje na uspostavu onog na regionalnoj razini – zbog modernizacije pristupne mreže HT-a alternativne se operatore prisiljava da ekspresno mijenjaju postojeću arhitekturu vlastitih mreža**
- D) Izmjena regulatorne obveze transparentnosti određene HT-u - postupak prisilne naplate potraživanja**
- E) Transparentnije odrediti HT-u obvezu omogućavanja pristupa alternativnim operatorima svakoj pristupnoj točki preko vlastitih pristupnih vodova operatora bez prava HT-a na naplatu bilo kakvih troškova za taj pristup**
- F) Utvrđivanje naknada za kašnjenje u realizaciji usluge i kašnjenja prilikom otklanjanja kvarova**

A) Ukidanje regulatorne obveze nadzora cijena određene Optimi na predmetnom tržištu

A1). U dokumentu Analize tržišta, u poglavlju br. 5 - *Određivanje granica mjerodavnog tržišta*, HAKOM određuje mjerodavno tržište u dimenziji usluga i u zemljopisnoj dimenziji te u tu svrhu utvrđuje zamjenjivost na strani ponude i na strani potražnje, a kao jedan od načina kojim je moguće procijeniti postojanje te zamjenjivosti navodi i primjenu testa hipotetskog monopola. Sukladno navedenom testu promatra se situacija malog, ali značajnog i trajnog povećanja cijena usluge uz pretpostavku da cijene svih drugih usluga ostanu iste, pri čemu se u pravilu uzima u obzir trajni rast cijena od 5 do 10%.

Prilikom utvrđivanja postoje li prikladne zamjenske usluge za poziv upućen na određeni broj u nepokretnoj mreži HAKOM na str. 27 Analize utvrđuje da takve usluge nema jer je prethodno na str. 26 iste zaključio slijedeće:

"...uzimajući u obzir činjenicu da su cijene poziva upućenih iz nepokretne mreže u pokretnu mrežu znatno više od cijena poziva iz nepokretne mreže u nepokretnu mrežu, ..., nije realno očekivati da će korisnik zamijeniti sve svoje pozive prema nepokretnoj mreži pozivima prema pokretnim mrežama"

"...zamjena poziva iz nepokretne u nepokretnu mrežu pozivima iz nepokretne u pokretnu, ili pozivima iz pokretne u pokretnu mrežu, od strane cjenovno osjetljivog pozivatelja, nije realna, točnije realna je samo u situaciji kada je važno u određenom trenutku uspostaviti poziv"

Optima smatra kako je HAKOM prilikom donošenja naprijed citiranih zaključaka zanemario specifičnu strukturu tržišta elektroničkih komunikacijskih usluga u RH na kojem HT koji kontrolira 87,3% pristupnih linija do korisnika u nepokretnoj mreži (navedeno na str. 32 Analize), ujedno kontrolira i 46,72% tržišta pokretne telefonije (navedeno na str. 19 Analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu, Slika 5). Dodatno, operator Vipnet d.o.o. (dalje u tekstu: Vipnet) koji također drži, doduše znatno manji dio pristupnih linija do korisnika u nepokretnoj mreži (B.Net), ujedno kontrolira 38,86% tržišta pokretne telefonije (navedeno na str. 19 Analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu, Slika 5).

Prema javno dostupnim podacima (tromjesečni usporedni podaci tržišta elektroničkih komunikacija u RH, Q4/2012, HAKOM), samo u Q4/2012 odlazni promet iz nepokretnih komunikacijskih mreža pao je za 20,2% ili po procjeni Optime za 232,386 milijuna minuta. Istovremeno odlazni promet iz pokretnih komunikacijskih mreža porastao je za 19,14% ili cca 296,042 milijuna minuta. Pritom procjenjujemo da su samo u Q4/2012 operatori HT i Vipnet zbog preljeva prometa iz nepokretne u pokretnu mrežu zaradili dodatnih 80-tak milijuna kn, dok je Optima izgubila cca 1,4 milijuna kn u odnosu na Q4/2011. U kombinaciji sa maloprodajnim cijenama na tržištima nepokretne i pokretne telefonije obrađenim u ovim komentarima, i mogućnošću subvencioniranja kupovine smartphone uređaja HT i Vipnet mogu upravljati tokovima poziva korisnika pokretnih i nepokretnih mreža iz čega zaključujemo da **zamjenjivost na strani potražnje na maloprodajnoj razini postoji, kao i opasnost njene zloupotrebe sa ciljem zaobilazanja tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koje se pruža na fiksnoj lokaciji.**

Ovaj efekt prenosi se i na tržište završavanja (terminacije) poziva u javnoj komunikacijskoj mreži Optime koje se pruža na fiksnoj lokaciji. Prema podacima Optime, broj terminiranih minuta iz nacionalnih mreža na pojedinačnog korisnika priključenog na mrežu Optime, je u posljednjih godinu dana u kontinuiranom padu (u prosjeku 5% mjesečno za svaki mjesec u 2012 godini u odnosu na 2011 godinu, te cca 12% u odnosu na 2010 godinu). Dodatno, broj on-net minuta u Optima mreži je samo tijekom 2012 godine pao za 40% u odnosu na 2011 godinu, usprkos porastu broj priključaka na Optima mreži u istom razdoblju od 19%. Gore navedeni podaci Optime u suprotnosti su sa podacima koje prikazuje HAKOM na str 35, slici 8, i str 39, slici 12. i zaključcima HAKOM-a sa str.35.

„...iako još uvijek nizak, tržišni udio alternativnih operatora se kroz promatrano razdoblje obuhvaćeno analizom iz 2009. godine povećao.“, te dovode u pitanje ili postojanje znatnije tržišne snage Optime na tržištu završavanja (terminacije) poziva u javnoj komunikacijskoj mreži Optime koje se pruža na fiksnoj lokaciji, ili samu definiciju Mjerodavnog tržišta u dimenziji usluga.

Dalje HAKOM na str. 29 Analize tržišta zaključuje slijedeće:

"Zamjenjivost na strani ponude bila bi moguća kada bi sve, ili barem značajan dio fiksnih lokacija korisnika bile spojene s dvije ili više različitih pristupnih mreža ili pak kada bi postojala tehnička mogućnost da pozive na lokaciji krajnjeg korisnika završava (terminira) operator različit od operatora koji pruža uslugu pristupa krajnjem korisniku na danoj lokaciji."

Naprijed navedeni podaci o preljevu prometa iz nepokretnih u pokretne mreže u kombinaciji sa padom broja terminiranih minuta po korisniku Optimine mreže, te sa padom broja on-net minuta u mreži Optime, upravo su najveći dokaz da je svaka fiksna lokacija korisnika (pri čemu fiksnom lokacijom smatramo stambeni ili poslovni prostor u kojem se nalazi priključak nepokretne telefonske mreže) i spojena s više od jedne pristupne mreže, prvenstveno pristupnim mrežama pokretnih operatora.

Slijedom navedenog, a s obzirom da je HAKOM odlučio u dokumentu Analize tržišta, poglavlju br. 6 - *Procjena postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom*, analizirati samo odnos HT-a s jedne strane i alternativnih operatora zajedno, s druge strane i tako propustio uzeti u obzir tržišnu snagu operatora HT i Vipnet na maloprodajnom i veleprodajnom horizontalnom tržištu pokretne telefonije Optima smatra da je neophodno taj propusti ispraviti. Dodatno, smatramo kako smo argumentirano dokazali da postoji protuteža kupovne moći usluzi završavanja (terminacije) poziva u mreži Optime, koja proizlazi iz strukture tržišta elektroničkih komunikacijskih usluga u RH, te da ju operatori pokretnih mreža i nepokretne mreže HT-a mogu zlorabiti.

A2). U dokumentu Analize tržišta, u poglavlju br. 6 - *Procjena postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom*, HAKOM na str. 37 Analize tržišta zaključuje slijedeće:

"...vidljivo je da asimetrija koja je bila određena na tržištu završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koje se pruža na fiksnoj lokaciji, nije imala značajan utjecaj na promjenu udjela alternativnih operatora."

"..,HAKOM zaključuje kako se niti jedan od operatora ne nalazi u nepovoljnijem položaju, iako alternativni operatori,.."

Optima smatra kako primjena asimetrije nije imala značajan utjecaj na promjenu udjela alternativnih operatora jer je njen učinak više nego poništen istovremenim negativnim financijskim utjecajem odljeva prometa iz nepokretnih u pokretne mreže.

A3). U dokumentu Analize tržišta, u poglavlju br. 7 - *Prepreke razvoju tržišnog natjecanja na tržištu završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji*, HAKOM nije dokazao kako bi Optima postavljanjem cijene završavanja (terminacije) poziva mogla podići na tako visoku razinu koja bi se negativno odrazila na gospodarstvo u cijelosti (ovdje svakako molimo pojašnjenje o kojoj se razini cijene završavanja poziva radi?)

Dalje HAKOM u istom poglavlju na str. 43 Analize tržišta zaključuje slijedeće:

„U slučaju da operatori nepokretnih mreža koji djeluju na tržištu imaju istu ili sličnu tržišnu snagu, podizanje cijene završavanja (terminacije) poziva na visoku razinu u isto vrijeme dovodi do rasta troškova za uslugu završavanja (terminacije) poziva, ali i rasta prihoda koje operateri ostvaruju od

spomenute usluge. Slijedom navedenog, takvo podizanje cijena, povećalo bi troškove i ostalim operatorima."

U Republici Hrvatskoj, kao što je napisano u poglavlju 6.3 ovog dokumenta, niti jedan od operatora se ne nalazi u nepovoljnom položaju iako novi operatori, zbog slabije tržišne pozicije, imaju i manju protutežnu moć u odnosu na HT."

Optima smatra kako je ovaj argument neprimjenjiv za nametanje regulatorne obveze nadzora cijena, iz razloga što tržišna snaga Optime i HT-a na tržištu završavanja poziva nije ista pa čak niti slična. Naime, alternativni operatori nepokretne mreže nalaze se u izrazito nepovoljnom položaju u odnosu na HT i Vipnet po pitanju protutežne kupovne moći, jer za razliku od HT-a nemaju vlastitu pokretnu mrežu na koju mogu prebacivati promet iz nepokretne mreže uz zaradu.

Kako bismo to dokazali razmotriti ćemo što se događa kada HT podigne cijenu završavanja poziva na visoku razinu, i kada to učini neki od alternativnih operatora. Povećanje cijene završavanja (terminacije) poziva u mrežu HT-a diže jedinični trošak završavanja poziva započetih iz mreže Optime prema nepokretnim mrežama za red veličine brže nego što to čini povećanje cijene završavanja (terminacije) poziva u mrežu Optime (ili bilo kojeg drugog alternativnog operatora, pa i svih zajedno) na jedinični trošak završavanja poziva započetih iz mreže HT-a prema nepokretnim mrežama.

U slučaju da alternativni operatori podignu cijene završavanja (terminacije) poziva u javnu komunikacijsku mrežu na fiksnoj lokaciji, čak i do 45%, HT ne bi trebao povećavati maloprodajne cijene prema mrežama alternativnih operatora, jer taj prometni slučaj čini tek 18,8% od ukupnog prometa prema nepokretnim mrežama. Jedinični interkonekcijski trošak HT-a bi i dalje bio niži od jediničnog interkonekcijskog troška alternativnog operatora nepokretne mreže koji se cjenovno mora natjecati s HT-om na pripadajućem vertikalno povezanom maloprodajnom tržištu, i koji ne smije zbog tržišne snage HT-a cjenovno diferencirati (poskupiti) pozive prema mreži HT-a u odnosu na pozive prema vlastitoj mreži. Stoga niti HT ne bi imao argumente za povećanje maloprodajne cijene poziva prema alternativnim operatorima. Također, povećanje cijene završavanja (terminacije) poziva u javnu komunikacijsku mrežu na fiksnoj lokaciji alternativnih operatora prema operatorima pokretnih mreža, do razine cijena završavanja (terminacije) poziva u pokretne mreže ne bi motiviralo operatore pokretnih mreža da promjene svoje maloprodajne cijene jer je cijena poziva prema nepokretnim mrežama u najvećem broju tarifnih paketa mobilnih operatora ionako ista kao i cijena poziva prema drugoj pokretnoj mreži. Slijedom navedenog, možemo zaključiti kako je maloprodajna cijena poziva iz nepokretnih mreža neosjetljiva na znatan porast cijene završavanja (terminacije) poziva u mrežu Optime, čak ako i je taj porast reda veličine 100%.

Dalje HAKOM na str. 43 Analize tržišta zaključuje slijedeće:

„Zabrinutost oko cijena postoji u situaciji gdje su one u odsustvu regulacije postavljene trajno na visokoj razini i bez djelotvornog pritiska (od strane novih operatora koji bi mogli ući na tržište, odnosno postojećih operatora koji posluju na tržištu) koji bi ih u određenom razdoblju spustio na konkurentsku razinu.“

Alternativni operatori nepokretne mreže koji ne pružaju mobilne usluge ne mogu dizati cijene terminacije više od cijene terminacije u pokretne mreže, jer bi time dali povod operatorima pokretne mreže da podignu maloprodajne cijene prema tim istim alternativnim operatorima nepokretne mreže te na taj način potaknu svoje korisnike da zovu korisnike tih alternativnih operatora nepokretne mreže na njihove pokretne telefone.

A4). U dokumentu Analize tržišta, u točki br. 7.9. - *Unakrsno subvencioniranje i vertikalna integracija*, HAKOM je propustio proanalizirati prenošenje značajne tržišne snage s horizontalno povezanih tržišta (eng. *Horizontal leveraging*) kao prepreku razvoja tržišnog natjecanja na tržištu

završavanja (terminacije) poziva u javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji. Ova prepreka tržišnom natjecanju nastaje kada HT i VIPnet kao operatori sa znatnijom tržišnom snagom na horizontalnom maloprodajnom tržištu poziva iz pokretnih ili nepokretnih mreža koriste svoj dominantni položaj kako bi zaobišli tržište završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji. Sukladno dokumentu ERG (06) 33, prenošenje značajne tržišne snage s horizontalno povezanih tržišta (eng. *Horizontal leveraging*) je moguće ostvariti na dva načina: povezivanjem usluga (eng. *bundling/tying*) ili međusobnim subvencioniranjem (eng. *cross-subsidisation*). Ovom prilikom pokušati ćemo dokazati kako HT i VIPnet mogu, povezivanjem usluga nepokretne i pokretne telefonije, ostvariti protutežnu kupovnu moć veleprodajnoj usluzi završavanja (terminacije) poziva u javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji:

- Poticanjem korisnika HT-ove nepokretne mreže da zovu korisnike HT-ove mobilne mreže. Primjer je tarifna opcija HT-a Mobitel neograničeno¹, prema kojoj korisnik nepokretne mreže HT-a nadoplatom 25 kn mjesečno dobiva neograničenu količinu razgovora unutar mobilne mreže HT-a. Ne samo da ostalim operatorima nepokretnih mreža nije moguće replicirati ovakvu ponudu (što ih stavlja u nepovoljan položaj na horizontalnom maloprodajnom tržištu nepokretne telefonije), već HT potiče korisnike nepokretne mreže da, nakon što su već platili 25 kn, ne stvaraju dodatan trošak pozivajući korisnike na njihov fiksni telefon u mreži drugog operatora nepokretne mreže, već da besplatno ostvari poziv na korisnikov mobilni telefon u HT mreži.
- Poticanjem korisnika mobilnih mreža da korisnike nepokretnih mreža zovu na mobilni uređaj ukoliko je korisnik na istoj pokretnoj mreži kao i pozivatelj. Primjeri takvih tarifa su nove Vipnetove tarife: STEP, TANGO i SWING², u kojima korisnik, nakon što je platio pretplatu može neograničeno zvati unutar VIP mreže, dok za pozive prema nepokretnim mrežama korisnik mora platiti maloprodajnu cijenu od 0,99 kn/min (odmah u tarifi STEP, ili nakon iskorištenog broja minuta prema drugim mrežama u tarifama TANGO i SWING), jednako kao i za poziv prema konkurentnoj pokretnoj mreži čija je interkonekcijska cijena 4-5 puta veća (0,15 kn veća u apsolutnom iznosu). Očigledno je da ovakvim tarifnim modelom Vipnet potiče korisnike pokretne mreže da, nakon što su već platili pretplatu, ne stvaraju dodatan trošak pozivajući korisnike na njihov fiksni telefon u mreži drugog operatora nepokretne mreže, već da besplatno ostvari poziv na korisnikov mobilni telefon u Vipnet mreži.
- Poticanjem korisnika mobilnih mreža da korisnike nepokretnih mreža zovu na mobilni uređaj ukoliko je korisnik na istoj pokretnoj mreži kao i pozivatelj, osim ako korisnik nije na nepokretnoj mreži u njihovom vlasništvu. Primjeri ovakvih tarifa su Tarife za korisnike T-Mobile bonova³, koje korisnike potiču da zovu u T-Mobile ili T-Com mrežu, dok pozive prema alternativnim operatorima smještaju u isti cjenovni razred sa pozivima prema drugim mobilnim mrežama čija je interkonekcijska cijena 4-5 puta veća (0,15 kn veća u apsolutnom iznosu).

I na kraju molimo HAKOM da također uzme u obzir sljedeće:

- Optima ima 6,4% izdvojenih lokalnih petlji u odnosu na ukupan broj aktivnih bakrenih parica na tržištu;
- Optima ne može koristiti prednosti koje pruža horizontalna integracija sa maloprodajnim i veleprodajnim tržištem mobilne telefonije, kao što to rade HT i VIPnet;

¹ <https://www.hrvatskitelekom.hr/telefon/tarifne-opcije>

² <http://www.vipnet.hr/pretplatnici/tarife>

³ <https://www.hrvatskitelekom.hr/mobilne-usluge/korisnici-bonova/tarife>

- Optima nije podružnica operatora koji ostvaruje dobit na drugom tržištu u EU, te ne može ostvarivati sinergijske efekte koji proizlaze iz korištenja ekonomija razmjera unutar grupe ili pristupa kapitalu (kao što to mogu HT, Vipnet, Tele2 i Amis u RH, ili npr. alternativni operatori Orange i Vodafone u Španjolskoj);

Slijedom svega naprijed navedenog, a uzimajući u obzir činjenicu da HAKOM nije u provedenom postupku analize tržišta dokazao da postoje nedostaci na mjerodavnom tržištu - završavanje (terminacija) poziva u mreži Optime koja se pruža na fiksnoj lokaciji, a koji bi opravdali određivanje regulatorne obveze nadzora cijena, evidentno jest da regulatorna obveza nadzora cijena određena Optimi nije sukladna sa odredbom članka 56. stavak 3. Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN br. 73/08, 90/11, 133/12; dalje u tekstu: ZEK) kojom je propisano da se regulatorne obveze moraju temeljiti na prirodi utvrđenog nedostatka na tržištu, te moraju biti razmjerne i opravdane s obzirom na regulatorna načela i ciljeve iz članka 5. ZEK-a. Članak 5. stavak 2. točka 6. ZEK-a nadalje propisuje da HAKOM ostvaruje regulatorna načela i ciljeve određivanjem prethodnih regulatornih obveza samo u slučaju nepostojanja djelotvornog i održivog tržišnog natjecanja, te umanjivanjem ili ukidanjem tih obveza čim se taj uvjet ispuni. Prijedlog je stoga, Vijeću HAKOM-a, donijeti odluku kojom se ukida regulatorna obveza nadzora cijena određena Optimi Odlukom od 17. srpnja 2009. godine (klasa: 344-01/09-01/1070, ur.broj: 376-11-09-1).

B) Hitna primjena troškovno orijentiranih cijena završavanja (terminacije) poziva u javnu komunikacijsku mrežu operatora HT-a koja se pruža na fiksnoj lokaciji, kao i u mreže pokretnih operatora koji imaju nametnutu regulatornu obvezu nadzora cijena

B1). U dokumentu Analize tržišta, u točki br. 8.4 - *Obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva*, HAKOM je utvrdio kako je još 29. veljače 2012. godine donio odluku o metodologiji izrade i primjene troškovnih modela za nepokretnu i pokretnu mrežu i univerzalnu uslugu te tako završio dugogodišnji projekt, započet još u vrijeme prvog kruga analiza veleprodajnih tržišta 2009. S obzirom da rezultat troškovnih modela za nepokretne mreže predstavlja izračun jediničnih troškova mreže, kojeg HAKOM nije izradio do kraja listopada 2012. godine, to je Optima 06. studenog 2012. podnijela HAKOM-u zahtjev za pokretanjem hitnog postupaka izmjene Analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji i regulatorne obveze nadzora cijena određene Optimi Odlukom Vijeća od 17. srpnja 2009. godine, i to u dijelu koji se odnosi na cijenu usluge završavanja poziva u vlastitu komunikacijsku mrežu na način da cijenu usluge završavanja poziva u vlastitu komunikacijsku mrežu Optima sve do utvrđivanja troškovno-účinkovitih terminacijskih naknada naplaćuje uvećanu od cijene koju je HT obvezan primijeniti sukladno određenim mu regulatornim obvezama. Osim, Optime, zahtjev za zadržavanjem asimetrije podnio je još u listopadu 2012. i operator Metronet. Rješenjem od 28. studenog 2012. Vijeće HAKOM-a je odbilo oba zahtjeva iz razloga što je asimetrija, kao, mjera bila vezana uz konkretan rok i to do 31. prosinca 2012., navodeći da je takovo postupanje u cijelosti sukladno sa Preporukom Europske komisije „COMMISSION RECOMMENDATION of 7 May 2009 on the Regulatory Treatment of Fixed and Mobile Termination Rates in the EU (2009/396/EC). Dalje citiramo obrazloženje Rješenja od 28. studenog 2012.:

„Naime, prema stavku 11. navedene preporuke EK regulatori moraju osigurati da cijene završavanja poziva u nepokretnim i pokretnim mrežama budu simetrične najkasnije do 31. prosinca 2012. godine i postavljene na razinu troškova efikasnog operatora pri čemu se kao troškovni model preporučuje BU-LIRIC model.“

Slijedom navedenog, razvidna je bila i obveza regulatora da sa završetkom asimetrije cijena završavanja poziva (31. prosinca 2012.) dovrši i izračun jediničnih troškova mreže te tako utvrdi troškovno-účinkovite terminacijske naknade. S obzirom da troškovni usmjereni izračun cijena nije bio izrađen do zadanog roka, to je zahtjev Optime za zadržavanjem asimetrije do određivanja

troškovno usmjerenih terminacijskih naknada bio opravdan. Promašivanjem zadanog roka regulator nije osigurao operatorima predvidljivo regulatorno okruženje neophodno za planiranje budućeg poslovanja. Poslovni planovi rade se za najmanje 3 godine unaprijed (Optima u postupku predstečajne nagodbe mora sukladno Zakonu izraditi 5-ogodišnji plan), a vrlo značajnu stavku u tom planu predstavljaju i terminacije naknade koje alternativni operatori plaćaju HT-u. Za pretpostaviti je da trenutna simetrična cijena koju plaćaju alternativni operatori i dalje nije realna, a jedini koji za to vrijeme (od 01.01.2013. do) profitira jest isključivo HT.

Slijedom navedenog, evidentna jest potreba hitne primjene troškovno orijentiranih cijena završavanja (terminacije) poziva u javnu komunikacijsku mrežu operatora HT-a koja se pruža na fiksnoj lokaciji, kao i u mreže pokretnih operatora koji imaju nametnutu regulatornu obvezu nadzora cijena.

C) Uskraćivanje za Optimu već ostvarenog međupovezivanja sa HT-om na lokalnoj razini i nametanje na uspostavu onog na regionalnoj razini – zbog modernizacije pristupne mreže HT-a alternativne se operatore prisiljava da ekspresno mijenjaju postojeću arhitekturu vlastitih mreža

C1). U dokumentu Analize tržišta, u točki br. 8.1. - *Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže*, HAKOM je na str. 54 utvrdio slijedeće:

"HAKOM je operatorima sa značajnom tržišnom snagom zadržao obvezu kojom im je definirano da ne smiju uskratiti već ostvareno međupovezivanje budući da bi, ukoliko se već ostvareno međupovezivanje uskrati, isto moglo dovesti do štete i povećanja troškova operatora koji su imali ostvareno međupovezivanje, a time i do iskorištavanja značajne tržišne snage operatora sa značajnom tržišnom snagom na predmetnom tržištu."

Slijedom navedenog, a kako se u HT-ovom postupku modernizacije elektroničke komunikacijske mreže HT-a gašenjem lokalnih pristupnih točaka predviđa uskraćivanje za Optimu već ostvarenog međupovezivanja na lokalnoj razini, i tjera na uspostavu onog na regionalnoj razini, to navedeno u svojoj naravi predstavlja „neprihvatljivo uvjetovanje“ koje će dovesti do štete i povećanja troškova Optime i ostalih Operatora korisnika koji već imaju ostvareno međupovezivanje s HT-om na lokalnoj razini, što će imati za posljedicu sprječavanje održivog tržišnog natjecanja na maloprodajnoj razini.

Unatoč objavljenim komentarima na javnom pozivu za prikupljanje prijedloga izmjena Standardne ponude za usluge međupovezivanja HT-a, Optima opetovano ističe kako nema ništa protiv da HT modernizira svoju mrežu, s obzirom da i Optima koristi NGN tehnologiju i to još od 2005. godine, te se pritom uspješno prilagodila tada definiranom načinu međupovezivanja sa PSTN mrežom HT-a na regionalnoj i lokalnoj razini. Stoga Optima nema lokalnih PSTN centrala, a investirala je i tako osigurala lokalnu razinu međupovezivanja NGN mreže Optime i PSTN mreže HT-a.

Optima je u svrhu međupovezivanja NGN mreže Optime i PSTN mreže HT-a na lokalnoj razini investirala u:

- izgradnju vlastite prijenosne TDM mreže koju čine pojedinačni E1 vodovi i SDH veze do lokalnih pristupnih točaka;
- izgradnju infrastrukture (DDF/ODF razdjelnika i kabelskih instalacija) na lokacijama lokalnih pristupnih točaka HT-a, koja ostaje u vlasništvu HT-a, te se izvodi i naplaćuje od strane HT-a;
- nabavku medijskih prilagodnika (eng. *Media Gateway*, dalje: MGW), uređaja koji služe za povezivanje glasovnih NGN mreža sa glasovnim PSTN mrežama, te time ostvarila povezivanje NGN mreže Optime sa PSTN mrežom HT-a.

Dalje je HAKOM na str. 55 utvrdio slijedeće:

„Nadalje, HT se nalazi u postupku modernizacije svoje elektroničke komunikacijske infrastrukture koja podrazumijeva prelazak s PSTN hijerarhije na hijerarhiju mreža nove generacije (NGN). Migracija s TDM/PSTN na IP/IMS započela je u HT-u 2010. godine, od kada PSTN i IMS rade paralelno.

Kako je HT samostalno pokrenuo migraciju na IMS, te obavijestio ostale sudionike na tržištu bez konzultiranja s njima ili javne rasprave o istom, a kamo li provedene analize tržišta, evidentno jest kako, sukladno naprijed citiranoj HT-u zadržanoj obvezi pristupa kod uskrate već ostvarenog međupovezivanja, sve veleprodajne troškove operatora koje će isti imati kako bi ostvarili novo međupovezivanje mora snositi isključivo HT. U protivnom je HT-ov postupak migracije s TDM/PSTN na IP/IMS protivan određenju mu i, ovdje zadržanoj, regulatornoj obvezi pristupa.

Dalje je HAKOM na str. 55 utvrdio slijedeće:

„Navedena migracija podrazumijeva postupno gašenje lokalnih pristupnih centrala, odnosno gašenje određenih lokalnih pristupnih točaka, što znači da putem istih više neće biti moguće preuzimati/isporučivati promet međupovezivanja.”

Podcrtani dio formulacije nije točan, jer HT ima mogućnost korištenja Media Gateway opreme na lokacijama ugašenih lokalnih centrala, na koje ionako smješta novu MSAN/DSLAM opremu, te je u suprotnosti sa zaključkom HAKOM navedenim na str. 24 iste analize tržišta:

"Ostali operatori na tržištu imaju drugačije mreže od HT-a, većinom zvjezdaste arhitekture, s glavnim čvorovima u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu. Uglavnom se sastoje od PSTN pristupnika (eng. gateway), softverskog/programskog preklopnika/komutatora (eng. softswitch) i dr. te se temelje na MPLS/IP tehnologiji. Dakle, u Republici Hrvatskoj alternativni operatori imaju elektroničku komunikacijsku mrežu temeljenu na IP tehnologiji. Budući da se ovdje govori o dvije različite tehnologije gdje jedna koristi prospajanje kanala (eng. circuit switching), a druga prospajanje paketa (eng. packet switching), bitno je napomenuti da se različite tehnologije međusobno lako povezuju na način da se koriste pristupnici (eng. gateway) koji vrše pretvorbu sučelja i signalizacijskih protokola te se time postiže tehnološka neutralnost."

Vraćamo se na str. 55 Analize tržišta na kojoj HAKOM navodi slijedeće:

"Nakon završetka postupka gašenja lokalnih centrala i prelaska svih korisnika na IMS, HT je obvezan omogućiti povezivanje na IP-IP razini s ostalim operatorima korisnicima. U razdoblju do konačnog gašenja svih lokalnih centrala bit će moguće paralelno međupovezivanje na TDM razini i IP razini."

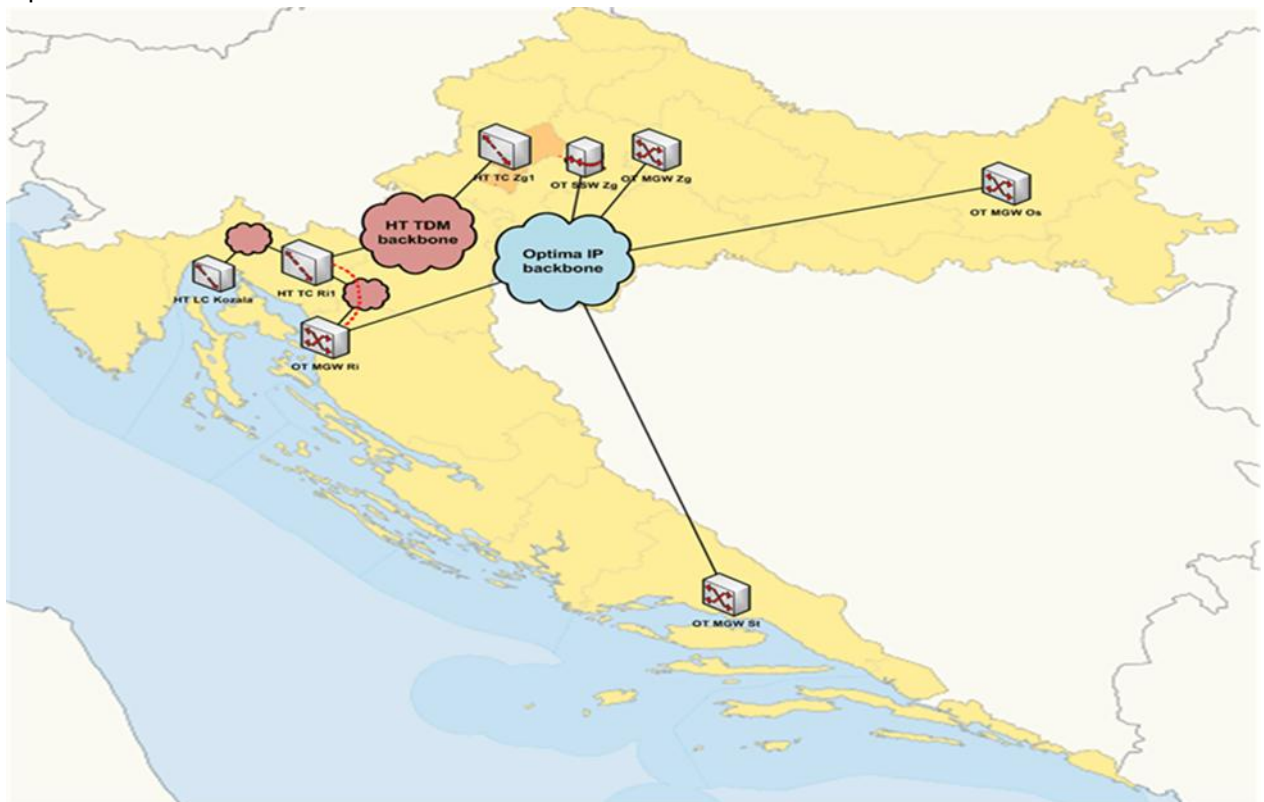
Podcrtani dio formulacije nikako nije održiv, s obzirom da je u rečenici prije istaknuto da HT mora omogućiti IP-IP povezivanje tek nakon završetka postupka gašenja lokalnih centrala i prelaska svih korisnika na IMS. Ovime se drastično utječe na tržište jer se u slijedeće 3 godine prisiljava alternativne operatore da ulažu u PSTN arhitekturu međupovezivanja poradi spajanja s HT-om na lokalnoj razini (što uključuje izgradnju, održavanje postojeće prijenosne mreže, najam vodova itd.), a nejasno je što će se dogoditi sa istim sustavima nakon što HT završi postupak gašenja lokalnih centrala i prelazak svih korisnika na IMS.

Slijedom navedenog, Optima smatra kako modernizacija elektroničke komunikacijske infrastrukture koja podrazumijeva prelazak s PSTN hijerarhije na hijerarhiju mreža nove generacije (NGN), koju izvodi HT, što podrazumijeva **'gašenje određenih lokalnih pristupnih točaka', automatski ne znači da na lokacijama istih nije moguće nastaviti razmjenjivati promet međupovezivanja.** Dalje, opetovano skrećemo pozornost Naslovu kako gašenje lokalnih PSTN centrala HT-a nije nužno i uzrok za ukidanje međupovezivanja sa NGN mrežom HT-a na lokalnoj razini. **Naime, HT je za**

određena lokalna pristupna područja već implementirao međupovezivanje sa vlastitom NGN mrežom na lokalnoj razini uvođenjem vlastitih MGW uređaja (PSTN pristupnika) na lokaciji lokalne centrale (konkretno riječ je o 12 lokalnih centrala: Beli Manastir, Trogir, Solin, Sinj, Kozala, Čakovec, Slatina, Nova Gradiška, Pag, Krapina, Peščenica2 i Peščenica3). Predmetno HT u svojim dopisima naziva "prilagodbe u lokalnoj interkonekciji", odnosno "zamjenu komutacijske opreme na određenim lokalnim centralama". Slijedom navedenog, nije jasno zašto takav model međupovezivanja nije omogućen na lokalnoj razini gdje je HT najavio gašenje lokalnih centrala (podsjećamo onih prvotnih 18 iz prijedloga HT-a koji je bio na javnom pozivu i kasnije na javnoj raspravi 2012.) S obzirom da se govorni promet u NGN arhitekturi i dalje prenosi do lokalnih pristupnih područja, odnosno do terminalne opreme krajnjih korisnika na pojedinom lokalnom pristupnom području (putem MSAN ili DSLAM opreme smještene na lokacijama lokalnih centrala), ovime bi se omogućila zaštita gore navedenih investicija Optime uz zadržavanje standardnih sučelja međupovezivanja (2048 kbit/s vod) i standardnih protokola međupovezivanja (SS7/ISUPv2) definiranih u trenutnoj Standardnoj ponudi za usluge međupovezivanja HT-a, a potvrđenih u obvezi pristupa citiranoj na str. 54. analize tržišta.

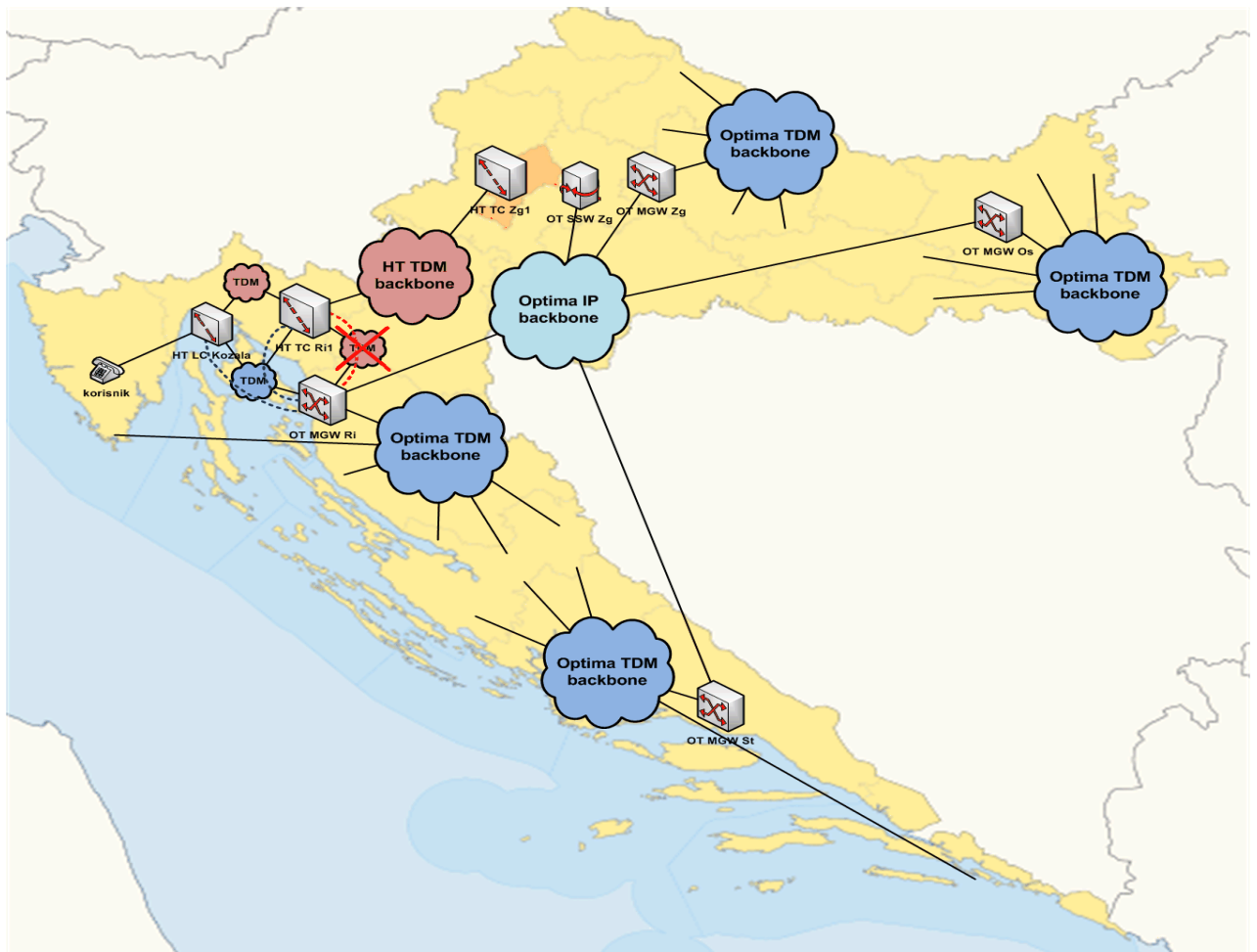
U nastavku se nalaze sheme koje vizualno pojašnjavaju navode Optime:

1. Tijekom 2005. Optima, prema Standardnoj ponudi međupovezivanja HT-a, pristupa međupovezivanju s HT-om na regionalnoj razini, uz korištenje pristupnih vodova koje najmi od HT-a, a koje HT putem vlastite TDM backbone mreže isporučuje do regionalnih lokacija Optime. HT govorna mreža oslanja se na TDM backbone, dok se Optima NGN mreža oslanja na IP backbone. Za potrebe međupovezivanja sa HT PSTN mrežom Optima je tada investirala značajna sredstva u nabavku medijskih prilagodnika MGW, uređaja koji služe za povezivanje glasovnih NGN mreža sa glasovnim PSTN mrežama, te time ostvarila povezivanje NGN mreže Optime sa PSTN mrežom HT-a.

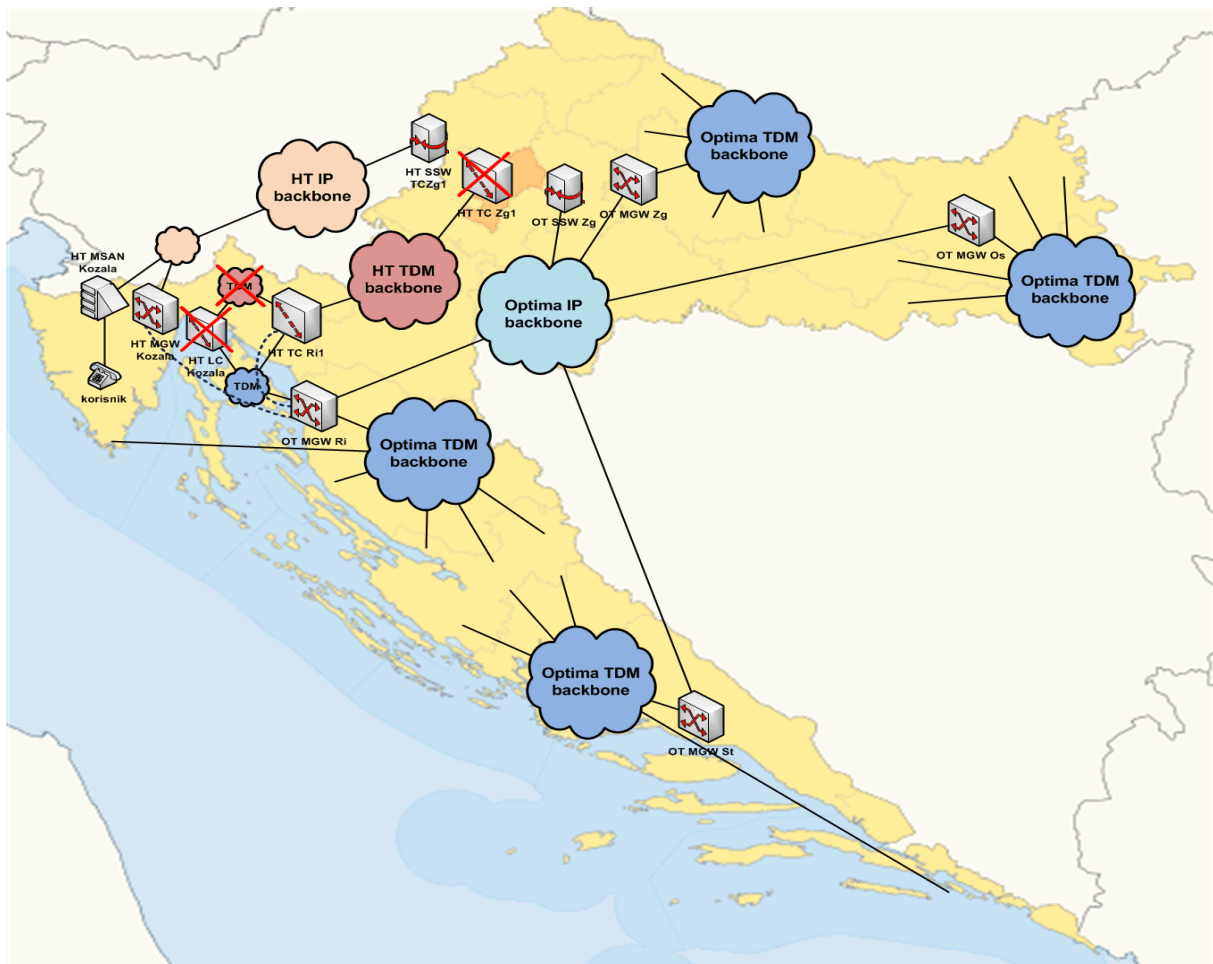
2. Nakon 2009. Optima, prema Standardnoj ponudi međupovezivanja HT-a i pripadajućoj ponudi HT o uvjetima kolokacije, pristupa međupovezivanju s HT-om na lokalnoj razini. Za

potrebe novih međupovezivanja Optima opet investira značajna sredstva te pristupa gradnji neophodne TDM backbone mreže (paralelno sa postojećom IP backbone mrežom) u sva četiri regionalna područja (Zagreb, Osijek, Rijeka i Split). TDM backbone mrežu čine pojedinačni E1 vodovi i SDH veze do pojedinih HT lokalnih pristupnih točaka. Optima je u cilju smanjivanja troškova terminacije poziva u HT bila prisiljena investirati značajna sredstva u međupovezivanje sa PSTN mrežom HT-a na lokalnoj razini. Napominjemo da je Optima ostvarila međupovezivanje s HT govornom mrežom na sve 72 lokalne pristupne točke, što je zahtijevalo znatna ulaganja u: projektiranja i fizička uređenja kolokacija u prostorima HT lokalnih centrala, izgradnju infrastrukture (DDF/ODF razdjelnika i kablinskih instalacija) na lokacijama lokalnih pristupnih točaka HT-a (koja ostaje u vlasništvu HT-a, te se prema „Ponudi za kolokacijske usluge HT-a za potrebe međupovezivanja“ izvodi te naplaćuje od strane HT-a), te nabavku i instalaciju aktivne TDM opreme za prijenos. Potrebno je istaknuti da je gradnja dodatne TDM backbone mreže bila potpuno nepotrebna za funkcioniranje NGN arhitekture govorne mreže koju Optima koristi od samog početka svog rada. Optima se prilagodila nametnutoj PSTN arhitekturi međupovezivanja, te stoga očekuje da se spomenute investicije zaštite od strane HAKOM-a tijekom razumnog vremenskog perioda.

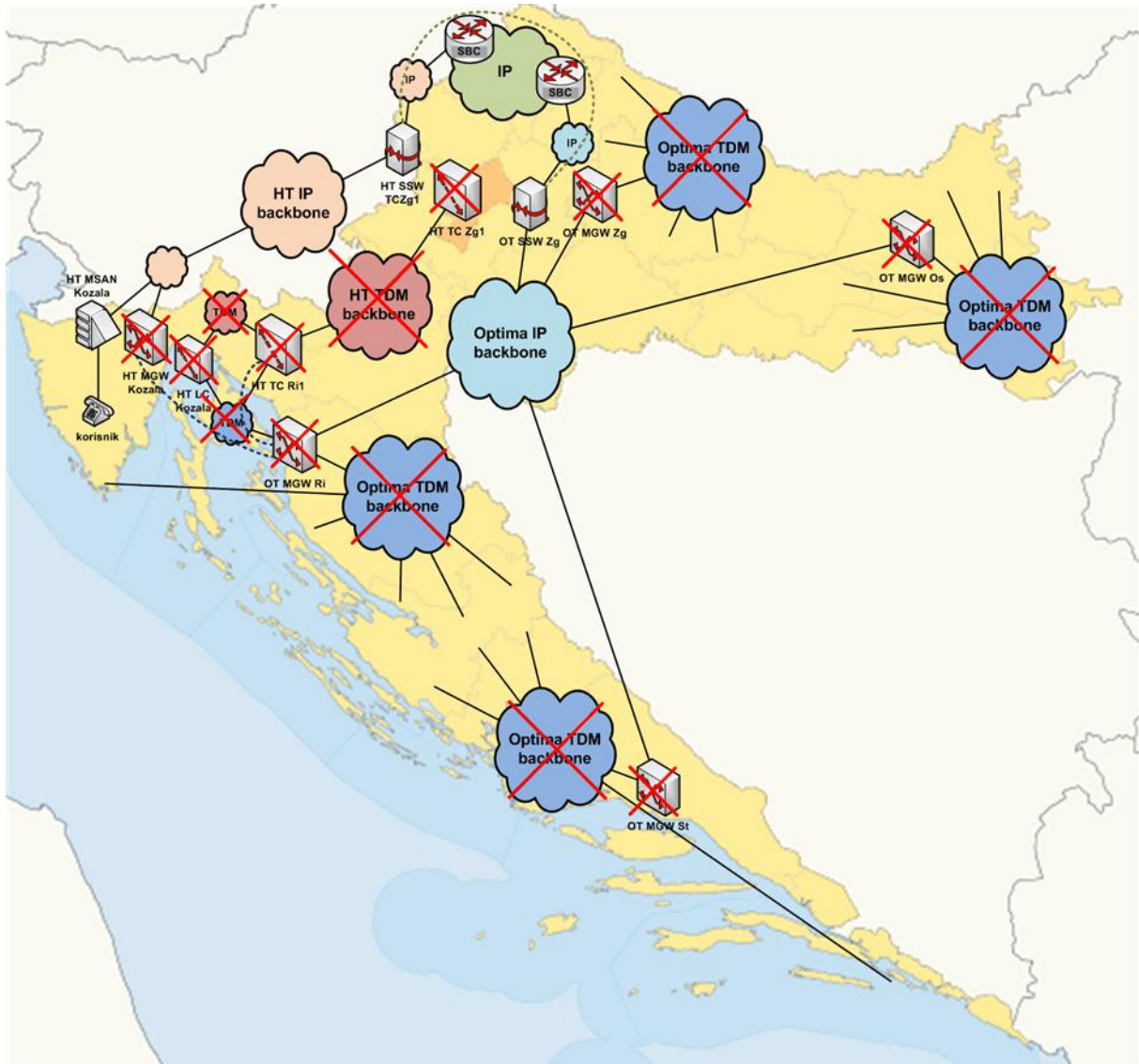

- Tijekom 2010. HT započinje posao "prilagodbe u lokalnoj interkonekciji", odnosno "zamjenu komutacijske opreme na određenim lokalnim centralama". Pri tome HT na lokacije pojedinih

lokalnih centrala postavlja MGW (MediaGateway) opremu kontroliranu od strane novih SSW (SoftSwitch) centrala (instaliranih u Zagrebu - TC1 i Osijeku - TCOsijek), te migrira postojeće vodove međupovezivanja sa TDM sučelja lokalnih centrala na TDM sučelja novih MGW (Media Gateway) uređaja. Kao što je navedeno, ovo je do sada odrađeno za ukupno 12 lokalnih centrala, te dvije regionalne centrale. Optima smatra da je ovo ispravan pristup koji bi se morao primijeniti i zadržati do konačnog gašenja svih HT lokalnih centrala, te migracije svih HT korisnika na IMS, čime bi se Operatorima koji su investirali značajna sredstva u međupovezivanje sa PSTN mrežom HT-a na lokalnoj razini omogućila amortizacija investicije u razumnom vremenskom periodu. U slučaju da HAKOM podrži HT-ovu inicijativu migracije postojećih pristupnih vodova HT lokalnih centrala na regionalnu razinu, Optima smatra da je neophodno zadržati cijene lokalne terminacije na migriranim pristupnim vodovima odnosno obvezati HT da, kao operator sa značajnom tržišnom snagom, koji rekonstrukcijom vlastite govorne mreže direktno utječe na buduće uvjete međupovezivanja i stanje na tržištu, snosi sve troškove proširenja postojećeg međupovezivanja sa ostalim operatorima na regionalnoj razini.

4. Nakon konačnog gašenja svih lokalnih centrala, te migracije svih korisnika na IMS, HT bi trebao omogućiti IP-IP spajanje svoje NGN mreže sa NGN mrežom Operatora, čime bi se stvorili svi preduvjeti za postupno gašenje TDM backbone mreža na koje se oslanjala međusobna razmjena govornog prometa prije i tijekom obavljanja poslova na modernizaciji HT govorne mreže. Potrebno je naglasiti da ostali operatori za potrebe IP-IP spajanja ponovno moraju uložiti značajna sredstva u nove SBC (Session Border Controller) uređaje, te u nove licence na SSW (Soft Switch) sustavima zbog promjene signalizacijskog protokola međupovezivanja (SIP/IP vs ISUP(SS7)/TDM).

Ovdje, Optima skreće pozornost Naslovu na str. 60 Analize tržišta - Tablica 7 - Cijene usluge završavanja terminacije poziva u mrežama alternativnih operatora

Cijene međupovezivanja (jaki/slabi promet; kn/min)		2013
TERMINACIJA	Lokalna	0,038
		0,019
	Regionalna	0,056
		0,028

Nastavno na utvrđenu arhitekturu mreža alternativnih operatora, Optima ne vidi smisao definiranja cijene međupovezivanja (usluge završavanja terminacije poziva) na lokalnoj razini za mreže alternativnih operatora. Naime, NGN arhitektura mreža koje koriste alternativni operatori od samog početka rada ne definira lokalna i regionalna područja međupovezivanja slijedom čega nema niti osnove za razdvajanje cijena na lokalnu i regionalnu.

Dodatno, a nastavno na utvrđenu arhitekturu mreža alternativnih operatora, regulator bi trebao razmotriti u ovoj analizi kroz obvezu pristupa i mogućnost uvođenja jedinstvenog sučelja za pristup NGN mreži HT-a i kapacitetima istih. Naime, u sklopu povezivanja NGN (IP/MPLS) mreža HT-a i alternativnih operatora potrebno je osigurati smanjenje troškova međupovezivanja i sa strane HT-a i sa strane operatora. U tu svrhu Optima predlažemo da se odredi obveza osiguranja jedinstvenih sučelja za povezivanje NGN mreža u svrhu razmjene prometa generiranog uslugama koje se temelje na NGN mreži, te se u tu svrhu osiguraju neophodni pristupni kapaciteti.

Međupovezivanje NGN(Ethernet/IP/MPLS) mreže HT-a i operatora koje se vrši u svrhu razmjene prometa veleprodajnih usluga bi se moglo koristiti za razmjenu VoIP prometa neovisno da li je isti generiran glasovnom uslugom ostvarene putem IMS sustavom HT-a ili se radi o prometu generiranom korištenjem veleprodajne usluge za širokopojasni pristup za govor. Također, isti ti kapaciteti za povezivanje NGN mreža koji se koriste za prijenos VoIP prometa govornih usluga, mogu se koristiti i za prijenos prometa IPTV usluge, ali i prometa generiranog uslugom pristupa Internetu. Po količini prometa, trenutno većinu prometa generira usluga pristupa Internetu, usporedivo, ali nešto manje prometa generira IPTV usluga, dok govorna usluga generira neusporedivo manje prometa. Tako bi se korištenjem međupovezivanja većih kapaciteta koji su ionako nužni u svrhu razmjene „Internet“ prometa kod širokopojasnih usluga mogli koristiti i za razmjenu IPTV i VoIP prometa. Dijeljenjem istih kapaciteta međupovezivanja za sve tri usluge, odnosno za razmjenu prometa u NGN mreži, umanjili bi se i troškovi međupovezivanja. Uz sve to potrebno je naglasiti kako trenutni kapaciteti predviđeni za međupovezivanje, npr. za širokopojasni pristup – Internet usluga, već i sada nisu dostatni, npr. nije predviđen kapacitet međupovezivanja od 10Gb/s, već su samo predviđeni 1Gb/s kapaciteti.

I za kraj predmetne točke ne možemo ne osvrnuti se dodatno na str. 55 Analize tržišta na kojoj HAKOM navodi slijedeće:

„Od trenutka gašenja lokalne pristupne točke operatori korisnici će moći ostvariti pristup prometu međupovezivanja korisnika koji su bili obuhvaćeni područjem pokrivanja pojedine lokalne pristupne točke (koja je ugašena), putem regionalnih pristupnih točaka. Privremenim rješenjem od 19. prosinca 2012. godine HAKOM je odobrio gašenje lokalne centrale Prečko u Zagrebu, radi provođenja pilot projekta na temelju kojeg će se utvrditi veleprodajni uvjeti za gašenje lokalnih centrala. HT je dostavio okvirni plan gašenja lokalnih centrala po fazama za koje će se za svaku fazu

gašenja donijeti rješenje koje će sadržavati datum gašenja lokalnih centrala i veleprodajne uvjete gašenja centrala."

Istovremeno dok alternativni operatori upućuju nadležnom regulatoru vapaje za pomoć, i ukazuju mu na nemogućnost snošenja ikakvog dodatnog troška izazvanog izmjenom tehnologije u pristupnoj mreži HT-a (i to kako gore iznesenog veleprodajnog troška tako i maloprodajnog- troška modema i terminalne opreme/centrale korisnika postojećih ISDN BRA korisnika, troškove prodaje radi zaključivanja novih ugovora da bi uopće zadržali postojeće korisnike) za to vrijeme pod pritiskom HT-a, dopušta se HT-u da uopće krene u pilot projekt Prečko, a u cilju utvrđivanja veleprodajnih uvjeta za gašenje lokalnih centrala. Slijedom navedenog, a s obzirom da se predmetnom migracijom mijenja regulatorna obveza pristupa određena HT-u i predloženim dokumentom analize tržišta, to je nužno upravo sada kroz predmetnu analizu tržišta utvrditi najvažnije odnosno barem minimalne veleprodajne uvjete koje je HT dužan ispuniti da bi uopće krenuo dalje sa gašenjem svih lokalnih centrala i migracijom na IMS tehnologiju.

Također, kako je za pokrenuti postupak trenutno i samo HT spreman i koji je samo njemu bio unaprijed transparentan i poznat, to je nužno ostaviti dovoljno vremena i ostalim operatorima kako bi mogli isplanirati svoje poslovanje bez preuzimanja ikakvih rizika. Slijedom navedenog, Optima drži kako je nužno odgoditi gašenje ostalih centrala HT-a, i to minimalno za 1 godinu odnosno do kraja 2014., sve dok se ne iskristaliziraju svi preduvjeti te ostavi dovoljno vremena alternativnim operatorima, a i njihovim krajnjim korisnicima, za pripremu, prilagodbu i primjenu. Nužan preduvjet stoga jest i usklađenje svih standardnih ponuda sa novonastalom situacijom odnosno tržišta originacije, terminacije, najma korisničke linije, veleprodajnog širokopojsnog pristupa.

D) Izmjena regulatorne obveze transparentnosti određene HT-u - postupak prisilne naplate potraživanja

D1). U dokumentu Analize tržišta, u točki br. 8.3 u okviru regulatorne obveze transparentnosti, na stranici 61 Analize tržišta, HT se obvezuje u standardnu ponudu međupovezivanja, između ostalog ugraditi slijedeće:

- Rok dospijeca plaćanja računa je 60 dana od dana slanja računa, pri čemu HT šalje pisanu opomenu tek po isteku roka dospijeca;
- HT će primijeniti postupak naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja tek ukoliko operator ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja u roku od 30 dana od dana zaprimanja pisane opomene;
- Ukoliko se HT ne može naplatiti iz instrumenta osiguranja plaćanja, HT može operatoru koji ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja privremeno obustaviti pružanje usluge;

HAKOM je predloženom regulacijom produžio rok dospijeca HT računa sa 30 na 60 dana od dana slanja računa te tako rok dospijeca HT računa uskladio sa odredbom članka 11 Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (NN 108/12,144/12, dalje u tekstu: Zakon), kojim su određeni rokovi ispunjenja novčanih obveza u ugovorima među poduzetnicima. No, s obzirom na trenutnu situaciju na tržištu elektroničkih komunikacija potpuno je nejasno zašto je HAKOM u predloženoj regulaciji istovremeno skratio regulirani okvir prisilne naplate i uskrate usluga sa 60 na 30 dana od dana zaprimanja pisane opomene.

Kako je u studenom 2010. godine konačnim Rješenjem Vijeća HAKOM-a izmijenjena regulatorna obveza transparentnosti određena HT-u, kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom, između

ostalog i na tržištu završavanja (terminacije) poziva i to na način da HT može primijeniti postupak naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja, odnosno, ako se ne može namiriti iz instrumenata osiguranja plaćanja, privremeno obustaviti pružanje usluge, ukoliko operator korisnik ne podmiri bilo koji dugovani i neosporeni račun za usluge, u roku od 60 dana od zaprimanja pisane opomene, to je evidentno kako ta mjera nije bila dovoljna za stvaranje preduvjeta nužnih za osiguranje kako tako djelotvornog tržišnog natjecanja.

Kako je sam regulator u obrazloženju konačnog Rješenja iz studenog 2010. utvrdio da su u odnosu na okolnosti vezane uz gospodarsku krizu, koje su postojale u trenutku donošenja analize, nastale promjene koje su imale značajan utjecaj na regulatorne obveze na mjerodavnim tržištima, slijedom čega je bilo potrebno izmijeniti regulatornu obvezu transparentnosti u odnosu na rokove za aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja i privremenu obustavu pružanja usluge, a kako bi se na odgovarajući način pristupilo pitanju smanjene likvidnosti. S obzirom da se okolnosti vezane uz gospodarske prilike u RH nisu promijenile, tim više što je gospodarska kriza još više uzela maha te je pao BDP i smanjila se kupovna moć, to je evidentno da i danas još uvijek, i to sada u još većoj mjeri, postoje okolnosti na tržištu slijedom kojih je nužno zadržati regulatorni okvir prisilne naplate potraživanja i privremene obustave od 60 dana od zaprimanja pisane opomene.

Ovdje još jednom ukazujemo Naslovu kako odredbama čl. 11 Zakona, a niti bilo kojom drugom odredbom istog Zakona kao i bilo kojeg drugog važećeg propisa u RH nisu propisani rokovi za prisilnu naplatu potraživanja. Tim više odredbama čl. 11 Zakona određeno je kako se ugovorom među poduzetnicima može ugovoriti rok ispunjenja novčane obveze do 60 dana, s time da se iznimno može ugovoriti i dulji rok, pod uvjetom da je dužnik novčane obveze izdao vjerovniku sredstvo osiguranja tražbine koje ima učinak ovršne isprave, a koji dulji rok ni u kojem slučaju ne može biti dulji od 360 dana (članak 11.2. Zakona). Naime, očito je i zakonodavac prepoznao da nije svrsishodno propisivati obveze kojih se njegovi obveznici ne mogu držati, pa je u odnosu na prethodno zakonsko rješenje (ZRINO) propisao da ugovorne strane mogu čak šesterostruko pomaknuti rok plaćanja, ali pod uvjetom da dužnik kao sredstvo osiguranja vjerovniku da ovršnu ispravu. U pravilu kod zaključivanja (a i tijekom trajanja) veleprodajnih ugovora sa operatorom sa značajnom tržišnom snagom, kao sredstvo osiguranja koje alternativni operatori najčešće odabiru i koriste u praksi jest bjanko zadužnica (propisano je više instrumenta standardnom ponudom i jedan od njih se dostavlja po izboru operatora), i to prije se predavala zadužnica koja je morala biti javnobilježnički ovjerena, a izmjenom Ovršnog zakona sada i solemnizirana, čime je predstavljala i tada, a i sada predstavlja ovršnu ispravu. Slijedom navedenog, a kako su na tržištu elektroničkih komunikacija ispunjeni uvjeti i za ugovaranjem i dužeg roka ispunjenja novčane obveze od 60 dana, to niti istovremeno zadržavanje postojećeg regulatornog okvira prisilne naplate potraživanja i privremene obustave nije protivno Zakonu (odnosno upravo jest još uvijek daleko ispod zakonske razine).

Nadalje, regulator bi trebao uzeti u obzir i činjenicu da mjere koje su do sada poduzete radi smanjenja financijskog opterećenja manjih operatora, pri čemu prvenstveno mislimo na uvođenje regulatornog okvira prije prisilne naplate, nisu urodile željenim rezultatima. Također i dalje postoji nesrazmjer u plaćanjima između HT i ostalih njemu alternativnih operatora koji su i dalje u omjeru pruženih usluga dužnici HT-u, a ne njegovi vjerovnici. Slijedom navedenog, zbog neravnoteže u omjeru potraživanja i dugovanja niti prijebom međusobnih potraživanja ne može se učiniti puno.

Kako postojanje dospjelih i neosporenih dugovanja prema HT-u koja nisu podmirena u roku 60 dana od zaprimanja pisane opomene predstavljaju ne samo valjani razlog za odbijanje aktivacije veleprodajnih usluga HT-a, i to usluge najma korisničke linije, usluge veleprodajnog širokopojasnog pristupa i usluge korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture, već valjani razlog za obustavu svih veleprodajnih usluga HT-a, to je riječ o vrlo ozbiljnoj mjeri koja direktno pogađa poslovanje operatora, i to ne samo kroz nemogućnost aktivacije novih veleprodajnih usluga ili izmjene već ugovorenih, već i kroz nemogućnost nastavka pružanja usluga krajnjim korisnicima tog operatora. Slijedom navedenog, a s obzirom da produženje roka dospijeća HT računa uz

istovremeno zadržavanje važećeg reguliranog okvira prisilne naplate i uskrate usluga nije protivno važećim propisima RH, to je evidentno da tako određena regulatorna obveza transparentnosti HT-u neće predstavljati prekomjeren teret, jer će u tom periodu i od 60 dana dalje ostvarivati pravo na zatezne kamate, koje teku od dospijuća računa pa do isplate.

Slijedom svega naprijed iznesenog, a uzimajući u obzir trenutnu situaciju na tržištu na kojoj je po prvi puta od svog početka daljnja liberalizacija tržišta potpuno zaustavljena, Optima drži da će mjera skraćivanja reguliranog okvira prisilne naplate i uskrate usluga na 30 dana od dana zaprimanja pisane opomene, u ovom trenutku, dodatno otežati poslovanje alternativnih operatora. Stoga je prijedlog Naslovu ovaj komentar Optime u cijelosti usvojiti.

E) Transparentnije odrediti HT-u obvezu omogućavanja pristupa alternativnim operatorima svakoj pristupnoj točki preko vlastitih pristupnih vodova operatora bez prava HT-a na naplatu bilo kakvih troškova za taj pristup

E1) U dokumentu Analize tržišta, u okviru regulatorne obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, HAKOM je na str. 54 utvrdio slijedeće:

„Isto tako, HAKOM je zadržao HT-u obvezu osiguranja zajedničkog korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme, pri čemu je HT obvezan osigurati pristupne vodove na zahtjev operatora, koji omogućavaju pristup svakoj pristupnoj točki u mreži HT-a, u svrhu ostvarivanja međupovezivanja“.

Uz navedeno, a upravo suprotno od međupovezivanja putem pristupnih vodova HT-a, regulator bi trebao i situaciju, u kojoj operator korisnik pristupa pristupnoj točki HT-a putem vlastitih pristupnih vodova, a što je u praksi i ostvareno, u analizi tržišta jasno definirati, i to na način da se HT obvezuje osigurati operatorima korisnicima spajanje na HT mrežu putem vlastitih pristupnih vodova za koje odgovora operator korisnik, bez davanja prava HT-u naplate bilo kakvih troškova za taj pristup (kao što je npr. zakup sučelja STM 1 na HT-ovoj mreži ili pak smještaj ODF-a i SVK), a sve radi usklađivanja regulatorne obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, određene HT-u na tržištu veleprodajnog širokopojasnog pristupa (str. 67 Analize veleprodajnog širokopojasnog pristupa – Rješenje nadzornika elektroničkih komunikacija (Klasa: UP-344-08/10-01/63) od 15.05.2010.).

Ovdje skrećemo pozornost regulatoru na nužnost da se sada, u ovom 2. krugu regulacije, kroz analize veleprodajnih tržišta iskristaliziraju sve regulatorne obveze te ujednače u onoj mjeri koliko to dozvoljava tržište. Time bi HAKOM nastavio već započeti postupak unificiranja veleprodajnih uvjeta (jedinstvena procedura aktivacije veleprodajnih usluga, rokovi za aktivaciju kao i potrebne dokumentacije). Osobito naglašavamo kako, HT iskorištava takovu situaciju netransparentne regulacije te dolazi do proizvoljnog tumačenja regulatornih obveza od strane HT-a, a što stvara konstantna međusobno neriješena pitanja i nepotrebne napetosti.

Slijedom navedenog, a uzimajući u obzir i predloženu regulaciju obveze transparentnosti na str. 58 kojom je određena kako Standardna ponuda međupovezivanja koju je HT obvezan objaviti mora biti takva da na temelju iste drugi operatori neće biti obvezni plaćati dodatne troškove, koji nisu nužni za pružanje zatražene usluge, to je ovaj komentar Optime nužno u cijelosti usvojiti.

F) Utvrđivanje naknada za kašnjenje u realizaciji usluge i kašnjenja prilikom otklanjanja kvarova

F1). U dokumentu Analize tržišta, u okviru regulatorne obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže određene HT-u, na stranici 54 Analize tržišta, HAKOM je utvrdio slijedeće:

„Nadalje, HAKOM obvezuje HT da osigura određenu razinu usluge - SLA (eng. Service Level Agreements) za uslugu završavanja (terminacije) poziva i uslugu vodova za međupovezivanje, kao što su npr. omjer raspodjele prometa po operatorima za vrijeme kvara u mreži, stopa nepropusnosti mreže, rokovi uspostave usluge te vrijeme otklona kvarova. Također, sastavni dio svakog SLA su i odgovarajuće naknade u slučaju neispunjavanja određenih rokova u SLA.“

Optima u cijelosti podržava predloženu regulaciju koja je nužna, ne samo za naprijed navedeno usklađivanje regulatornih obveza određenih HT-u na drugim tržištima, nego i sukladna samoj naravi SLA ugovora. Dodatno, bez određivanja HT-u sankcija za kršenje rokova za uspostavu međupovezivanja i otklona kvara, HT bi mogao taktikom odgađanja iskorištavati svoj vladajući položaj i time narušiti djelotvornost tržišnog natjecanja.

OT-Optima Telekom d.d.